

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ СЕМЕНА КУЗНЕЦЯ

СОЦІАЛЬНА ЕКОНОМІКА ТА ПОЛІТИКА

(назва навчальної дисципліни)

ПРОГРАМА
навчальної дисципліни
підготовки докторів філософії

зі спеціальності

(шифр і назва спеціальності)

2016 рік

РОЗРОБЛЕНО ТА ВНЕСЕНО: Харківський національний економічний університет
ім. С. Кузнеця, кафедра управління персоналом та економіки праці
(повне найменування вищого навчального закладу, кафедри)

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Обговорено та рекомендовано до затвердження Вченою радою
“25” квітня 2016 року, протокол №9

ВСТУП

Програма вивчення навчальної дисципліни «Соціальна економіка та політика» складена відповідно до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії зі спеціальності “_____”.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є закономірності функціонування і розвитку системи соціально-політичних інститутів у суспільстві;

принципи соціальної економіки та політики в умовах формування ринкових відносин;
методи та інструменти реалізації соціальної економіки та політики в суспільстві;
тенденції соціального розвитку за умов ринкового механізму.

Міждисциплінарні зв'язки:

При розгляданні понятійного апарату важливими є знання з дисциплін «Сучасні економічні теорії», «Макроекономіка», «Соціологія». Навчальна дисципліна має тісний зв'язок з дисциплінами «Економіка праці та соціально-трудова відносина», «Демографія», «Людський розвиток» – стосовно проблем організації зарплати, вирішення соціально-трудова конфліктів, збереження здоров'я та працездатності населення, рівня та якості життя. «Ринок праці» – стосовно механізмів регулювання проблеми\ зайнятості та безробіття. Теоретико-практичною навчальною базою вивчення навчальної дисципліни є «Управління трудовим потенціалом», в якій приділяється увага проблемам формування трудового потенціалу, соціального партнерства та розвитку соціальної сфери.

Програма навчальної дисципліни складається з таких змістових модулів:

1. Концептуальні основи соціальної економіки та політики в сучасному суспільстві
2. Механізми координації та регулювання розвитку соціальної економіки та політики в умовах соціалізації суспільства

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Метою викладання навчальної дисципліни «Соціальна економіка та політика»

є формування системи теоретичних знань і прикладних вмінь та компетенцій щодо використання методичного апарату та інструментарію соціальної економіки та політики, а також оволодіння навичками прийняття оптимальних управлінських рішень в умовах ринкових відносин та соціалізації економіки.

1.2. Основними завданнями вивчення дисципліни «Соціальна економіка та політика» є вивчення змісту, напрямків, основних функцій, принципів й механізмів соціальної економіки та політики як невід'ємної складової функціонування демократичної правової соціальної держави; оволодіння питаннями теорії та практики соціально-політичних процесів, а також формування вмінь, навичок, компетентностей виконувати конкретну роботу, пов'язану з основними напрямками соціальної економіки та політики на макро- і мікрорівнях, забезпечуючи тим самим захист людини в суспільстві.

1.3. Згідно з вимогами освітньо-наукової програми здобувачі освітньо-наукового ступеня «доктор філософії» набувають таких компетентностей:

здатність усвідомлювати особливості формування, розвитку та зв'язку соціальної економіки та політики;

здатність визначати та критично оцінювати ключові тренди соціально-економічного розвитку при дотриманні принципів соціальної справедливості в суспільстві.

На вивчення навчальної дисципліни відводиться 120 години 4 кредитів ЄКТС.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Концептуальні основи соціальної економіки та політики в сучасному суспільстві

Тема 1. Соціальна економіка та політика в умовах соціалізації суспільства

1.1. Сучасні теорії соціально-класової структури суспільства.

Соціально-класова структура суспільства, її елементи. Класифікація стратифікаційно-класових систем. Сучасні класові системи.

1.2. Поняття "соціальна держава". Моделі соціальної політики в сучасному суспільстві.

Поняття "соціальна держава", її типи. «Держава соціального добробуту». Моделі соціальної політики в сучасному суспільстві: «бісмаркова» і «беверіджська»; ліберальна, соціал-демократична, консервативна та католицька.

1.3. Соціальна політика як складова внутрішньої політики держави, її зв'язок з економічною політикою

Соціально-економічна політика держави. Типи економічних систем: традиційна, адміністративно-командна, перехідна, ринкова. Мета і специфіка соціальної політики в різних економічних системах.

1.4. Роль соціальної політики в розвитку ринкової економіки та задоволенні соціальних потреб

Роль і значення соціальної політики в становленні і розвитку соціально орієнтованої ринкової економіки та задоволенні соціальних потреб. Соціально-економічний розвиток та рівень життя населення.

1.5. Поняття соціальної політики. Об'єкти і суб'єкти соціальної політики.

1.6. Інструменти й інститути соціальної політики.

1.7. Соціальна справедливість як критерій соціальної політики.

Соціальна справедливість як критерій соціальної політики. Егалітарна та елітарна рівність. Основні напрями соціальної політики і їх характеристика. Індекс людського розвитку.

1.8. Основні напрями соціальної політики.

Стратегія розвитку людських ресурсів.

Тема 2. Становлення ринкової економіки в Україні та зміни в соціальній економіці політиці

2.1. Формування соціальної політики в Україні в контексті економічних перетворень.

Динаміка соціально-економічних показників. Основні причини загострення соціальних проблем та форми їх прояву.

2.2. Соціальна структура українського суспільства. Причини загострення

соціальних проблем.

Цілі та принципи соціальної політики в Україні на сучасному етапі. Соціальна структура сучасного українського суспільства.

2.3. Радикальні економічні реформи як організаційна база соціально-економічних перетворень.

Оптимальне поєднання ринкових відносин, державного регулювання і соціального захисту як запорука становлення соціально орієнтованої ринкової економіки. Мінімально необхідні і максимально допустимі межі втручання держави у вирішення соціальних проблем.

2.4. Пріоритетні напрями розвитку соціальної політики в Україні.

Законодавче закріплення напрямів розвитку соціальної політики з урахуванням зарубіжного досвіду. Загальна декларація прав людини. Пріоритетні напрями соціальної політики в Україні.

Тема 3. Нормативно-правова база соціальної економіки політики в Україні

3.1. Характеристика, структура і класифікація соціальних нормативів. Наукові засади їх розробки.

Наукове забезпечення соціальної політики. Наукова діяльність як визначальний фактор якості трудового життя людських ресурсів. Наукові засади формування соціальної політики: вдосконалення законодавства, нормативно-методичної бази соціальної політики на науковій основі; наукова обґрунтованість соціальних стандартів і гарантій, норм і нормативів.

3.2. Суб'єкти нормативно-правового, наукового та методичного забезпечення соціальної політики.

Необхідність досліджень соціально-трудова відносин, ринку праці, економіки праці; підготовка наукових кадрів; вивчення й узагальнення зарубіжного досвіду щодо розв'язання соціальних проблем тощо.

3.3. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення соціальної політики в Україні.

Соціальні нормативи як відправна точка формування соціальної політики. Основні державні соціальні гарантії: мінімальний розмір заробітної плати;

мінімальний розмір пенсії за віком; неоподатковуваний мінімум доходів громадян; розміри державної соціальної допомоги та інших соціальних виплат.

Тема 4. Планування і фінансування розвитку соціальної сфери

4.1. Соціальна сфера та її роль у вирішенні соціальних проблем.

Соціальна сфера як важливий інтегральний об'єкт соціальної політики, її роль у вирішенні соціальних проблем.

Інтегральні показники продуктивності функціонування соціальної сфери: демографічний стан суспільства, диференціація населення за майновою ознакою, поляризація доходів, безробіття тощо. Криза соціальної сфери та її характеристики.

4.2. Структура соціальної сфери.

Структура соціальної сфери і соціальної інфраструктури. Діяльність по забезпеченню ефективної зайнятості населення. Діяльність по формуванню доходів громадян. Діяльність по соціальному забезпеченню та захисту громадян. Охорона здоров'я. Торгівля, громадське харчування. Житлово-комунальне господарство. Діяльність по екологічному захисту громадян. Культура та мистецтво.

4.3. Державне планування розвитку соціальної сфери.

Сутність державного планування розвитку соціальної сфери.

4.4. Особливості фінансування соціальної сфери.

Стабільне фінансування соціальних галузей як пріоритет державної політики.

Тема 5. Соціальний захист людини як система

5.1. Необхідність соціального захисту в умовах ринкової економіки.

Сутність категорії "соціальний захист" як важливої складової соціальної політики. Соціальне забезпечення як складова соціального захисту. Необхідність соціального захисту в умовах ринкової економіки.

Історія розвитку соціальної допомоги та підтримки. Вітчизняний історичний досвід державного, суспільного і приватного захисту.

5.2. Формування системи соціального захисту.

Етапи розвитку системи соціального захисту в світі. Соціальний захист як система. Об'єкти і суб'єкти соціального захисту. Організаційно-правова структура

системи соціального захисту. Принципи, на яких будується система соціального захисту. Характеристика основних складових соціального захисту населення.

5.3. Соціальне страхування та соціальний ризик. Міжнародні норми соціального страхування.

Соціальне страхування та соціальний ризик. Види і засоби соціального страхування. Міжнародні норми соціального страхування. Система державного соціального страхування.

5.4. Реформування системи соціального захисту в Україні.

Напрями реформування системи соціального захисту населення.

Тема 6. Соціальний захист економічно активного населення

6.1. Сутність категорії «економічно активне населення».

Характеристика категорій «економічно активне населення» та «економічно неактивне населення». «Економічно активні бідні».

6.2. Підприємницька діяльність у соціально орієнтованій економіці. Державна підтримка підприємництва.

Економічна свобода громадян як елемент соціального захисту. Підприємницька діяльність та її роль у розвитку соціально орієнтованої економіки. Принципи підприємницької діяльності. Мета державної підтримки підприємництва.

6.3. Мінімальні гарантії в оплаті праці як елемент соціального захисту найманих працівників.

Функції заробітної плати як важливої соціально-економічної категорії. Мінімальні гарантії в оплаті праці як елемент соціального захисту найманих працівників: мінімальна зарплата, мінімальні розміри ставок (окладів), дотримання прав відносно оплати праці, обмеження розміру відрахувань із зарплати, індексація зарплати та компенсація втрати частки зарплати у зв'язку з затримкою її виплати тощо. Мінімальна заробітна плата і її місце в системі соціального захисту.

6.4. Державні гарантії щодо зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів.

Державні гарантії щодо зайнятості, підготовки та перепідготовки кадрів. Політика зайнятості, підготовки і перепідготовки кадрів як інтегральна складова макроекономічного регулювання.

6.5. Нагальні проблеми соціального захисту економічно активного населення.

Змістовий модуль 2. Механізми координації та регулювання розвитку соціальної економіки та політики в умовах соціалізації суспільства

Тема 7. Соціально трудові конфлікти, їх урегулювання та розв'язання

7.1. Соціально-трудоий конфлікт у системі соціальних протиріч.

Соціально-трудоий конфлікт у системі соціальних протиріч. Конфліктна ситуація. Суб'єкти або сторони колективного трудового спору. Об'єкти чи предмет колективного трудового спору.

7.2. Методи аналізу та управління соціально-трудоими конфліктами.

Сутність, причини, функції і різновиди соціально-трудоих конфліктів. Переговори та посередництво у вирішенні конфліктів соціально-трудоого характеру.

7.3. Процесуальні аспекти в розв'язанні соціально-трудоих конфліктів.

Процесуальні аспекти в розв'язанні соціально-трудоих конфліктів. Закон України "Про порядок розв'язання колективних трудових спорів (конфліктів)". Момент виникнення трудового спору. Вимоги найманих працівників. Процедура розгляду колективних трудових спорів. Примирні процедури. Примирна комісія, трудовий арбітраж, незалежний посередник і Національна служба посередництва і примирення. Страйки як крайній захід колективних трудових суперечок, їх сутність, різновиди і проблеми врегулювання.

Тема 8. Форми захисту соціально вразливих верств населення

8.1. Сутність та оцінка соціального захисту найбільш вразливих верств населення.

Соціально вразливі верстви населення, їх характеристика. Оцінка сучасного стану захищеності найбільш вразливих категорії населення в Україні. Захист соціально вразливих категорій населення як пріоритетний напрямок соціальної політики і соціального захисту. Форми та заходи соціального захисту вразливих верств населення.

8.2. Державна молодіжна політика.

8.3. Державна допомога сім'ям з дітьми та її види. Специфічні гарантії окремим категоріям населення.

Сім'я з дітьми, малозабезпечена сім'я з дітьми, неблагополучна сім'я, сім'я соціального ризику. Неповні та багатодітні сім'ї. Форми соціального захисту багатодітних матерів та неповних сімей.

8.4. Пріоритетні напрями вдосконалення форм захисту соціально вразливих верств населення.

Оцінка сучасного стану та пріоритетні напрями вдосконалення форм захисту соціально вразливих верств населення.

Тема 9. Захист і соціально-трудова реабілітація інвалідів

9.1. Поняття інвалідності та її види. Правові критерії інвалідності.

Поняття інвалідності та її види. Правові критерії інвалідності. Закон України "Про основи соціальної захищеності інвалідів в Україні". Групи інвалідності.

9.2. Соціальний захист інвалідів. Заходи щодо активізації їх життєдіяльності.

Система соціального захисту інвалідів: пенсійне обслуговування; соціальні допомоги; реабілітаційні програми та заходи щодо активізації життєдіяльності інвалідів. Поняття реабілітації. Індивідуальна програма реабілітації, соціально-трудова реабілітації і адаптація. Пенсійне забезпечення інвалідів. Гарантії працевлаштування інвалідів. Професійна підготовка або перепідготовка інвалідів. Підбір робочого місця.

9.3. Нагальні проблеми захисту та реабілітації інвалідів і шляхи їх вирішення.

Розвиток нетрадиційних, гнучких форм зайнятості інвалідів. Чинна система квотування робочих місць. Національної програми професійної реабілітації та зайнятості осіб з обмеженими фізичними можливостями. Нагальні проблеми, які потребують посилення захисту інвалідів та шляхи їх вирішення.

Тема 10. Державна підтримка сімей з низькими доходами

10.1. Прожитковий мінімум як основа реалізації соціальних гарантій.

Нормативно-правова база визначення рівня доходу, що дає право на державну

допомогу. Розмір державної допомоги. Прожитковий мінімум як основа визначення і реалізації мінімальних соціальних гарантій держави. Закон України "Про прожитковий мінімум".

10.2. Основні складові державної політики підтримки сімей з низькими доходами.

Методика визначення прожиткового мінімуму на одну особу та для осіб, які відносяться до основних соціальних і демографічних груп населення. Складові прожиткового мінімуму: набір продуктів харчування, мінімальний набір непродовольчих товарів, мінімальний набір послуг. Бідність як об'єкт соціальної політики. Поняття і критерії малозабезпеченості, бідності, злиденності.

10.3. Бідність як об'єкт соціальної політики.

Концепції відносної і абсолютної бідності. Методика комплексної оцінки бідності. Система показників бідності: щодо масштабів бідності в країні; щодо розшарування серед бідного населення; щодо бідності в регіонах.

10.4. Напрями боротьби з бідністю. Світовий досвід.

Причини бідності. Склад бідних в Україні та в світі, сучасні тенденції та зміни. Роль соціальних служб у вирішенні проблем бідності. Напрями боротьби з бідністю. Світовий досвід.

Тема 11. Пенсійне страхування і недержавні пенсійні фонди

11.1. Пенсійне забезпечення в Україні. Фінансовий стан Пенсійного фонду.

Пенсійне забезпечення в Україні і його сучасні проблеми. Пенсія як державна виплата. Пенсійний фонд України. Основні завдання Пенсійного фонду. Суб'єкти пенсійного забезпечення.

11.2. Види пенсій та критерії їх призначення.

Трудові (за віком, з інвалідності, у разі втрати годувальника, за вислугу років) та соціальні пенсії.

11.3. Напрями реформування пенсійної системи в Україні.

Багаторівнева система пенсійного забезпечення. Перший рівень – солідарна система; другий рівень – обов'язкова накопичувальна система; третій рівень – додаткова або добровільна накопичувальна система.

11.4. Державне пенсійне страхування.

Державне пенсійне страхування, його суть і необхідність впровадження в Україні. Персоніфікований облік як основа нової системи пенсійного страхування.

11.5. Недержавні пенсійні фонди. Зарубіжний досвід.

Недержавні пенсійні фонди: види, значення, роль. Пенсійні схеми недержавних фондів соціального забезпечення.

Тема 12. Основи формування соціальної політики підприємства

12.1. Поняття "соціальний розвиток підприємства" як об'єкт управління

Соціальне середовище підприємства. Соціальний розвиток підприємства. Управління соціальним розвитком. Соціальна структура персоналу, її кількісна і якісна оцінка. Соціальні проблеми трудового колективу. Соціальна підтримка персоналу підприємства.

12.2. Фактори розвитку соціального середовища підприємства

Соціальна інфраструктура організації. Фактори розвитку соціального середовища: потенціал організації, соціальна інфраструктура, умови праці та охорона праці, соціальний захист робітників, соціально-психологічний клімат у колективі тощо.

12.3. Система фінансування соціальних заходів на підприємстві

Система соціального захисту працюючих. Стан охорони праці. Система захисту працюючих інвалідів. Система розв'язання соціально-трудова конфліктів на підприємстві.

12.4. Шляхи реформування соціальної сфери

3. Рекомендована література

1. Безтелесна Л. І. Прогнозування та регулювання ринку праці України / Л. І. Безтелесна. – Рівне : НУВГП. – 2010. – 221 с.
2. Гайдуцький П. І. Фінансування соціальної політики: навч. посіб. / П. І. Гайдуцький, О. Е. Подолева. – К. : УАДУ, 1995. – 64 с.
3. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки / М. Ганслі Теренс; Пер. з англ. О. Перепадя. – К. : Основи, 1996. – 240 с.
4. Гончарова С. Ю. Вивільнення найманих працівників: регіональні особливості. Наукове видання / С. Ю. Гончарова, Ю. В. Сотнікова / Харків : Видавництво ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 169 с.
5. Гончарова С. Ю. Соціальна політика: навч. посіб. / С. Ю. Гончарова, І. П. Отенко.

– Х. : Вид. ХДЕУ, 2003. – 200 с.

6. Декларація МОП про основоположні принципи та права в сфері праці та механізм її реалізації [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.un.org/ru/documents/decl_conv/declarations/ilo_principles.shtml

7. Зомбарт В. Идеалы социальной политики / В. Зомбарт, пер. с нем. – С.Пб. : Вид. Элби, 1996. – 132 с.

8. Кодекс законів «Про працю України» / Верховна Рада України. Офіц. вид. – К. : Парлам. вид-во, 2008. – 90 с.

9. Колот А. М. Соціальна політика в умовах глобалізації та лібералізації економічних відносин: здобутки, втрати, тенденції / А. М. Колот // Демографія та соціальна економіка: наук.-екон. та сусп.-політ. журн. – Київ : ІДСД НАН України, 2008. – Вип. 1 (9). – С. 23–44.

10. Колот А. М. Соціально-трудова сфера: стан відносин, нові виклики, тенденції розвитку : монографія / А. М. Колот. – К. : КНЕУ, 2010. – 251 с.

11. Конвенція МОП про сприяння зайнятості та захист від безробіття № 168 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/993_182

12. Конституція України / В. Кузнєцов (уклад.). – Х. : Фактор, 2006. – 132 с.

13. Концепція розвитку професійної освіти і навчання в Україні (2010 – 2020 р.р.) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www-mon.gov.ua/images/proekt2010_2020.doc.

14. Кривоконь Н. І. К 85 Проблеми соціальної роботи та соціальної політики в Україні : навчальний посібник / Н. І. Кривоконь. – Чернігів: Чернігівський державний технологічний університет, 2012. – 320 с.

15. Курило І. О. Соціально-економічна структура населення: еволюція, сучасність, трансформації : монографія / І. О. Курило. – К. : Інститут демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2006. – 472 с.

16. Лібанова Е. М. Гнучкість та захищеність на ринку праці. Досвід України : монографія / Е. М. Лібанова, О. В. Макарова. – К. : НАНУ, 2007. – 495 с.

17. Лібанова Е. М. Соціально-демографічна політика в Україні у контексті принципів Програми дій МКНР (1994 р.) / Е. М. Лібанова, І. О. Курило // Демографія та соціальна економіка. – 2009. – № 2. – С. 12–27.

18. Лісогор Л. С. Якість трудового життя: чинники впливу та напрями покращення / Л. С. Лісогор // Демографія та соціальна економіка. – 2012. – № 2 (18). – С. 43–52.

19. Людський розвиток регіонів України: аналіз та прогноз : монографія / за ред. Е. М. Лібанової. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2007. – 328 с.

20. Манцуров І. Г. Регулювання соціально-економічного розвитку України / І. Г. Манцуров, І. К. Бондар, Є. О. Бугаєнко // Регулювання соціально-економічного

- розвитку України : колективна монографія; за ред. І. Г. Манцура. – К. : ВД «Корпорація», 2010. – 195 с.
21. Моніторинг соціально-економічного розвитку регіонів України (1990 – 2001 р.р.). – К. : Фінанси, 2001. – 212 с.
22. Назарова Г. В. Управління соціально-трудовою сферою підприємства : монографія / Назарова Г. В., Гончарова С. Ю., Водницька Н. В. – Х. : Вид. ХНЕУ, 2010. – 323 с.
23. Населення України. Трудова еміграція в Україні : монографія / відпов. ред. Е. М. Лібанова. – К. : Ін-т демографії та соціальних досліджень ім. М. В. Птухи НАН України, 2010. – 233 с.
24. Новак І. М. Соціальний розвиток регіонів України: оцінка та напрями зменшення диспропорцій : монографія / І. М. Новак. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. НАН України, 2008. – 196 с.
25. Павлюк В. Д. Соціальна політика. Навч. посіб. / В. Д. Павлюк, М. І. Приступа, В. І. Старцун // . – Хмельницький: ХНУ, 2006. – 214 с.
26. Про зайнятість населення : Закон України станом на 11 серпня 2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua>.
27. Про оплату праці : Закон України від 24.03.1995 р. № 108/95-ВР. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
28. Про охорону праці : Закон України від 14.10.1992 р. № 2694-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon1.rada.gov.ua>.
29. Про професійний розвиток працівників : Закон України від 12.01.2012 р. № 4312-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.zakon4.rada.gov.ua>.
30. Семигіна Т. В. Введення у соціальну роботу: навч. посіб. / Т. В. Семигіна, І. М. Грига. – К. : Фенікс, 2001. – 288 с.
31. Скуратівський В. А. Соціальна політика : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, О. М. Палій, Е. М. Лібанова. – 2-ге вид., допов. та перероб. – К. : Вид-во УАДУ, 2003. – 365 с.
32. Скуратівський В. А. Соціальні системи та соціологічні методи дослідження : навч. посіб. / В. А. Скуратівський, М. Ф. Шевченко. – К. : УАДУ, 1998. – 188 с.
33. Социальная политика : учебник / под общ. ред. Н. А. Волгина. — М. : Изд-во «Экзамен», 2002. — 736 с.
34. Соціально-трудові відносини: проблеми та гармонізації : колективна монографія / М. В. Семигіна, З. В. Смутчак, С. Р. Пасека, та ін. – Кіровоград : КОД, 2012. – 432 с.
35. Соціальний розвиток України: сучасні трансформації та перспективи / С. І. Бандур, Т. А. Заяць, В. І. Куценко та ін. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф., чл.-кор. НАН України Б. М. Данилишина. – 2-ге вид. допов. і перероб. – Черкаси : Брама-Україна, 2006. – 620 с.
36. Удотова Л.Ф. Соціальна статистика : підручник. / Л. Ф. Удотова. – К.: КНЕУ,

2002. – 376 с.

37.Холостова Е. И. Социальная політика : учеб. пособ. / Е. И. Холостова. – М. : ИНФРА-М, 2001. – 204 с.

38.Шаульська Л. В. Управління людським та соціальним розвитком у регіонах України : монографія / Л. В. Шаульська, О. Ф. Новікова, О. І. Амоша. – Донецьк : Ін-т економіки пром-сті НАН України, 2010. – 488 с.

39.Шевчук П. І. Соціальна політика. / П. І. Шевчук. – Львів: Світ, 2003. – 400 с.

40.Ягодка А. Г. Соціальна інфраструктура і політика : навч. посіб. / А. Г. Ягодка. – К. : КНЕУ, 2000. – 212 с.

4. Форма підсумкового контролю успішності навчання.

Система оцінювання сформованих компетентностей враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, практичні заняття, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей здійснюється за накопичувальною системою.

Контрольні заходи включають:

поточний контроль, що здійснюється протягом семестру під час проведення лекційних, практичних, семінарських занять і оцінюється сумою набраних балів (максимальна сума – 60 балів; мінімальна сума, що дозволяє студенту скласти іспит, – 35 балів);

підсумковий/семестровий контроль, що проводиться у формі заліку, відповідно до графіку навчального процесу.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах:

активна робота на лекційних заняттях;

активна участь у виконанні практичних завдань;

активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях;

перевірка есе за заданою тематикою;

проведення поточного тестування;

проведення письмової контрольної роботи;

експрес-опитування.

Порядок проведення поточного оцінювання знань слухачів. Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять та виконання індивідуальних

завдань проводиться за накопичувальною системою за такими критеріями: розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються; ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються; вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій, розв'язанні задач, проведенні розрахунків у процесі виконання індивідуальних завдань та завдань, винесених на розгляд в аудиторії; логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки; арифметична правильність виконання індивідуального та комплексного розрахункового завдання.

Максимально можливий бал за конкретним завданням ставиться за умови відповідності завдання або його усної відповіді всім зазначеним критеріям. Відсутність тієї або іншої складової знижує кількість балів. При оцінюванні завдань увага також приділяється якості, самостійності та своєчасності здачі виконаних завдань викладачу, згідно з графіком навчального процесу. Якщо якась із вимог не буде виконана, то бали будуть знижені.

Поточний контроль проводиться 4 рази за семестр у формі письмових контрольних робіт, контрольних опитувань за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Критерії оцінювання позааудиторної самостійної роботи. Загальними критеріями, за якими здійснюється оцінювання позааудиторної самостійної роботи студентів, є: глибина і міцність знань, рівень мислення, вміння систематизувати знання за окремими темами, вміння робити обґрунтовані висновки, володіння категорійним апаратом, навички і прийоми виконання практичних завдань, вміння знаходити необхідну інформацію, здійснювати її систематизацію та обробку, самореалізація на практичних та семінарських заняттях.

Критеріями оцінювання есе є: здатність проводити критичну та незалежну оцінку певних проблемних питань; вміння пояснювати альтернативні погляди та наявність власної точки зору, позиції на певне проблемне питання; застосування аналітичних підходів; якість і чіткість викладення міркувань; логіка, структуризація та обґрунтованість висновків щодо конкретної проблеми; самостійність виконання

роботи; грамотність подачі матеріалу; оформлення роботи.

Порядок підсумкового контролю з навчальної дисципліни. Підсумковий контроль знань та компетентностей з навчальної дисципліни здійснюється на підставі проведення заліку. Завдання охоплює програму дисципліни і передбачає визначення рівня знань та ступеня опанування студентами компетентностей.

Завданням заліку є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, вміння формулювати своє ставлення до певної проблеми навчальної дисципліни тощо. В умовах реалізації компетентнісного підходу залік оцінює рівень засвоєння слухачами компетентностей, що передбачені кваліфікаційними вимогами. Кожен письмова робота складається з завдань, які передбачають вирішення типових професійних завдань фахівця та дозволяють діагностувати рівень теоретичної підготовки слухача і рівень його компетентності з навчальної дисципліни.

Письмова робота включає два діагностичних та два евристичних завдання, які оцінюються відповідно до накопичувальною бально-рейтингової системи ХНЕУ ім. С. Кузнеця.

Слухач, який із поважних причин, підтверджених документально, не мав можливості брати участь у формах поточного контролю, тобто не склав змістовий модуль, має право на його відпрацювання у двотижневий термін після повернення до навчання за розпорядженням декана факультету відповідно до встановленого терміну.

Слухач не може бути допущений до складання заліку, якщо кількість балів, одержаних за результатами перевірки успішності під час поточного та модульного контролю відповідно до змістового модуля впродовж семестру, в сумі не досягла 35 балів.

Слухача слід вважати атестованим, якщо сума балів, одержаних за результатами підсумкової/семестрової перевірки успішності, дорівнює або перевищує 60. Мінімально можлива кількість балів за поточний і модульний контроль упродовж семестру – 35 та мінімально можлива кількість балів, набраних на письмовому заліку, – 25. Результат семестрового заліку оцінюється в балах (максимальна кількість – 40 балів, мінімальна кількість, що зараховується, – 25 балів) і проставляється у

відповідній графі екзаменаційної "Відомості обліку успішності".

5. Засоби діагностики успішності навчання

(тести, завдання для поточних та підсумкових модулів, контрольні запитання).

Для визначення рівня засвоєння слухачами навчального матеріалу використовуються такі засоби діагностики успішності навчання:

поточний контроль (оцінювання усних і письмових відповідей під час практичних занять, написання контрольних робіт, поточне тестування та опитування після вивчення кожного змістового модуля);

контроль за самостійною роботою (перевірка конспектів, виконання завдань до практичних занять, захист есе, рефератів за обраною темою, презентація наукових досліджень тощо);

Поточний контроль проводиться 4 рази за семестр у формі письмових контрольних робіт, контрольних опитувань за семестр та включає практичні завдання різного рівня складності відповідно до тем змістового модуля.

Підсумкова письмова робота включає два діагностичних та два евристичних завдання, які оцінюються відповідно до накопичувальною бально-рейтингової системи ХНЕУ ім. С. Кузнеця.